

Dissertatio Inauguralis Medica, De Medicamentis Saponaceis

Buetzovii: Typis Joann. Gotth. Fritzii, MDCCLXXI.

<http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn885682602>

Druck Freier Zugang

Universität Bützow
Med. Fak. 1771
Detharding/Gronow

Bützow 020

DISSERTATIO INAUGURALIS MEDICA,
DE
MEDICAMENTIS
SAPONACEIS,

QVAM
AUSPICE DEO PROPITIO,
ET
CONSENSU ATQVE AUTHORITATE GRATIOSÆ
FACULTATIS MEDICÆ
IN ACADEMIA FRIDERICIANA BUETZOVIIENSI,
PRÆSIDE
DN. GEORG. CHRISTOPH.
DETHARDINGIO

FACULT. MED. SENIORE ET DECANO, UT ET SEREN. DUC. REGN.
MEGAPOL. CONSILIARIO AULICO,
PRO GRADU DOCTORIS
SUMMISQVE IN MEDICINA HONORIBUS
ET PRIVILEGIIS

LEGITIME IMPETRANDIS
ANNO MDCCLXXI. DIE FEBR.
PUBLICÆ VENTILATIONI SUBIICIT
RESPONDENS
FRIDERICUS WILHELMUS GRONOW
SVERINENSIS.

BUETZOVII
TYPIS JOANN. GOTTH. FRITZII, SEREN. DVC. AVL.
ET ACADEM. TYPOGR. CIOCCCLXXI.

VENERABILI SENI

V I R O

EXPERIENTISSIMO ET DOCTISSIMO

D O M I N O

ERNESTO WILHELMO
SCHAUMKELL

MEDICINÆ DOCTORI, ET PRACTICO SVERINENSI

PER XL ANNOS FELICISSIMO ET

CELEBERRIMO

UT ET

CIRCULI PHYSICO MEGAPOLENSI

MERITISSIMO

AVUNCULO SUO SINGULARI

AMORIS HONORISQVE CULTU

PROSEQVENDO

VIRIDE SENIUM

ET

QVICQVID PRÆTEREA EST, QVOD VOTIS

PETI DEBEAT

PERPETUUM INCREMENTUM TOTO ANIMO

PRÆCATUR

ATQVE

DISSERTATIONEM HANC INAUGURALEM

IN PUBLICUM ANIMI GRATISSIMI

DOCUMENTUM

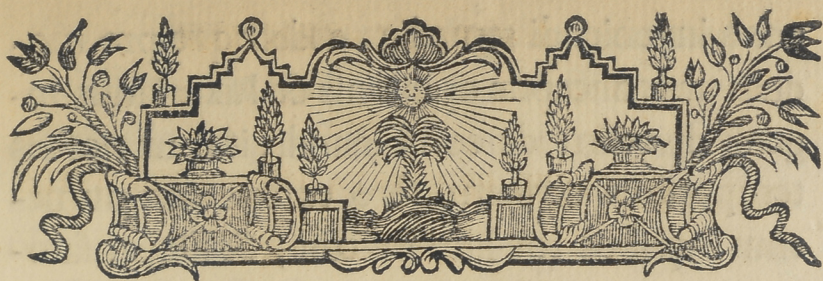
EO

QVO DECET, PIETATIS STUDIO

OFFERT

RESPONDENS

FRIDERICUS WILHELMUS GRONOW.

PROOEMIUM.

Inter Problemata Medica jure meritoque referenda Quæstio: an simplicia Medicamenta compositis præferenda? Si quando scripta veterum Medicorum pervolvimus, tantum non semper edocemur, Medicinam penes eosdem fuisse Scientiam paucarum herbarum, quas simplici ratione præparatas ægrotis cum euphoria obtulerunt. Crescente autem successive Medicorum numero, crevit studium

A 3

nova

nova inveniendi remedia, eademque pro modulo præconceptæ opinionis & luxuriantis ingenii diversimode combinandi, ita, ut nostris temporibus omnem fere exsuperent numerum, quibus tot libri practici, & Dispensatoria abundant. Hæc farrago medicamentorum & exinde subortæ formulæ plusquam sesquipedales, tantum abest, ut augmento & certitudini praxeos clinicæ multum ponderis addiderint, ut potius credulos atque minus exercitatos Medicos, cum damno subinde irreparabili ægrotorum, in devia seduxerint. Singulare fane est argumentum PAULLINI, ex similitudine ductum, qui in Tractatu de *Theriaca cælesti* Sect. I. C. IV. §. 36. ad objectionem: inesse huic Theriacæ tantam Medicamentorum farraginem, respondit: „Omnia talia ingredien-
„tia, prævia præparatione, mistione, atque im-
„primis fermentatione, tam apta elegantique
„concinnitate disponi, ut veluti varii toni, sva-
„vesque claves musicæ in magno organo mu-
„sico

„fico (*Wann mann einige Register zusammen zie-*
„bet) flexanimam harmoniam efficiant, ita &
„varia illa, atqve simplicia medicamenta ami-
„ce in unum conspirare.,, Fortassis Vir hic
olim celeberrimus, verius magis, quam ma-
gnificentius fuisset locutus, si partes medica-
mentorum constitutivas, convenienti analysi,
rite explorasset, & detegere potuisset. Alie-
num ab instituto præsentis, per inductionem
plurium exemplorum hujus commatis de-
monstrare, potissimam horum partem ex ste-
rilibus, æquivipollentibus, imo diversissimis &
natura sua inter se pugnantibus ingredi-
bus concinnatam esse.

Hoc saltem monuisse sufficiat, haud re-
jicienda quidem esse omnes remediorum in
una formula combinationes, quæ nomine con-
stituentium, corrigentium & adjuvantium
sic dictæ basi additorum venire solent, modo
superflua evitentur. A remediis namqve tali
ratione præparatis scopum desideratum majori
certi-

certitudine obtinebit Medicus, & quod fieri potest per pauca, pluribus indigere haud censeo.

Disputationem Inauguralem conscripturus incidi in haec cogitata, & ex variis objectis huc referendis *Saponem* elegi, tanquam remedium, simplici methodo, ex paucis quidem partibus conflatum, nihilo tamen secius, respectu efficaciae eminentis, & usus multiplicis inter selecta jure referendum. Jam anno 1746. Cel. D. SCHULTZE in Disputatione erudita Halæ habita de *Saponis usu medico* occupatus fuit in proferendis haud paucis momentis, genesis ejus & virtutes medicas concernentibus, Spicilegium tamen reliquit successoribus haud adeo exiguum, quod jam congregare mecum constitui. Faxit Deus, ut hic labor sit fructuosus, & in rei medicae incrementum convertatur!

TRA-

TRACTATIO.

§. I.

Saponis nomine venire massam plus minus solidam, ex substantia pingvi, sebacea vel oleosa constantem, cum Sale alcalino, & nonnunquam calce viva, certa encheiresi, combinatam, descriptione vix indigebit, quando concreti hujus omnibus notissimi, & a tot retro seculis, variis usibus destinati historiam & natales, rerum oeconomicarum Scriptores, & imprimis Medici, quos inter SCHULTZIUM in prooemio nominatum, & NEUMANNUM in *Prælectionibus chemicis* allegasse sufficiat, scriptis consignarunt, atque quivis

B modum

modum conficiendi saponem a saponariis, quinimo
passim a matribus familias nostratibus ediscere po-
terit.

§. II.

Hoc saltem præmonuisse e re esse duco, quando
in usus medicos adhibenda saponacea, delectum hæc
inter esse necessarium, ne loco sperati emolumenti, da-
mna suscitentur haud levidensia, quæ cautela hodie
magis, quam olim fuit necessaria, quandoquidem Ve-
teres Medici saponem in usus saltem externos recepe-
runt, donec SYLVIUS a vulgo edoctus, & post illum
WILLISIUS, ROBERTUS BOYLE, aliique usum ejus
internum itidem introduxerint.

§. III.

Ex omnibus proinde Saponis speciebus eligendus
Sapo Venetus & Hispanicus, in urbe Alone præparatus,
ex puritate admixti olei olivarum ceteris præstans,
sunt, qui Hispanico prærogativam tribuunt, qui tamen
in nostris officinis raro deprehenditur. Pariter credi-
derim, Saponem, ad imitationem Veneti, ex oleo oliva-
rum

rum cum Sale alcalino & calce viva concinnatum, prout docuit NEUMANNUS l. c. p. m. 1015. Saponi Veneto genuino parem haud esse, quoniam oleum olivarum in nostris oris nonnunquam vetustate corruptum, vel saltem haud adeo recens deprehenditur, quæ & causa, cur ægroti a suppositio hoc Sapone Veneto de appetitu depravato, ructibus anotericis, nausea & diarrhæis fuerint conquesti. Tuto magis cum effectu commendandus Sapo extemporaneus ex oleo amygdalarum dulcium recenti, & Sale alcalino præparatus, utpote qui virtutem paregoricam & demulcentem specialem in nonnullis morbis conspicuam exserit.

§. IV.

Commemorandæ adhuc veniunt binæ Saponis species non adeo in usus medicos, quam domesticos, imprimis ad eluenda linteamina receptæ, consistentiæ mollioris & magis unguinosæ, Sapo scilicet *viridis* & *niger*, nonnullis *melanosmegma* dictus. Hi in eo conveniunt, quod ex oleosa substantia & Sale alcalino fixo constent, atque scopo dicto purgativo promiscue interserviant. Discrimen, quos eos intercedit, in eo est re-

B 2

posi-

positum, quod sub præparatione Saponis nigri utplurimum lixivium ex cineribus qvernīs & oleo lini adhibeatur. Quando autem Lixivio ex cineribus clavelatis præparato, & loco olei lini, oleum cannabinum debita encheiresi additur, color saponis exsurgit viridescens, qui adhuc magis exaltatur, si lixivium ex cinere infectorio (*Weidasche* dicto) constet. NEUMAN-NUS quidem l. c. p. 1012. refert, Saponem hunc admixtione Succī betarum obtinere colorem viridescentem, quod tingendi artificium Saponarii hac de re consulti plane ignorant. Medici ab his saponis speciebus utplurimum abstinent; vulgus e contra & medicastrī tam interne, quam externe easdem adhibere solent ad lac in mammis dissipandum & abigendum, partibus ambustis & pernionibus medendum, pediculos inguinales necandos &c. imo eo usque procedit horum audacia, ut ad cochlear unum & plures in cerevisia generosa propinando, menses, quinimo, nefando consilio, foetum pellere allaborent.

§. V.

Ex recensitis his Saponis partibus constituvis,
harun-

harundemque mütua connexionē, non adeo difficile erit determinare, multifarium eidem esse effectum; imprimis a resolutione viscidiorum corporis humani partium derivandam, ita ut BOERHAVIUS in *Element. Chym. Tom. II. P. I. Proceff. 73. p. m. 225.* haud absque ratione Saponem dixerit esse *aperiens, attenuans, resolvens universale in corpore humano* - - - *Si vacuis visceribus, bene dilutum, motuque corporis adjutum, copia satis magna, sed divisa potatur.* Curiosum sane est experimentum: Si quando Sapo debita quantitate in aqua dilutus & fuligine, vulgo *Kien-Ruff* tinctus, mediante Siphone anatomico e.g. arteriæ axillari injicitur, cutis brachii non tantum atro colore penitus tingitur, verum & musculi ejus colorem rubicundum in brunneum & spadiceum mutare solent, luculentissimo testimonio, saponem hunc per subtilissima vasa cutis capillaria & angustissimos musculorum mæandros penetrasse. Si ergo in cadavere frigido, omni motu humorum orbato tale quid contingit, quidni idem effectus in corpore vivo, mediante sanguinis & humorum circulatione foret expectandus? Recludit enim Sapo, ut verbis laudati SCHULTZII utar, pingvium cum aqueis non facile conciliabilem texturam, atque se, qua parte ipsemet

pingvis est, cum similibus & homogeneis facile conjungit, quatenus autem salem alcalinum, aqueorum commercio idoneum, secum affert, simul efficit, ut aqua eodem pertingat, quo Sal illud cum pingvi junctum intravit.

§. VI.

Hicce prælibatis, de Energia saponis speciali, quam convenienti ratione usurpatus in corpore humano exserit, notabiliora licebit in medium proferre momenta. Stet in acie *Cachexia icterica* ex infarctu & obstructione ductuum hepaticorum & vesiculæ felleæ bilem ad intestinum duodenum devehentium ortum trahens, cujus theoriam, tanquam satis notam, & in libris practicis abunde descriptam, brevitatis ergo, præmitto. Ad reserandos hosce canales, & visciditatem humorum, elaborationem & secretionem bilis sufflaminantium resolvendam, Saponem ceteris deoppilativis & abstergentibus sœtis palmam fere præcipere experientia docuit. Iam laudatus SYLVIUS *Prax. Med. L. I. C. 45. §. 75.* refert, se sapone ad drachmam circiter unam in calente lacte dissoluto, & tantillo Sacchari edulcora-

corato, bis aut ſemel ſaltem de die uſurpato feliciter icterum curaffe. Methodus hæc ratione circumſtantiarum mutari poterit, ut loco lactis, apozemata, indole ſpecifica reſolutioni humorum inſervientia ſumantur, herbarum itidem lactiferarum ſuccus recenter expreſſus cum Sapone commixtus adhuc magis promptum effectum exſerit. Si ægri delicatuli hanc medicamenti formam ſumere recuſaverint, Sapo in liqvore terræ foliatæ Tartari ſolutus guttatim propinari, vel in pillulas redactus, & cum Gummi Ammoniaco tanquam adjuvante commixtus exhiberi poterit. Vel me tacente conſtabit, corpus icterici, ante uſum ſaponis, ſi neceſſitas id efflagitaverit, debita methodo præparandum eſſe.

§. VII.

Fortaſſis dubio carebit, Saponem in reſolvendis calculis bilariis, vel in veſicula fellea deliteſcentibus, vel ductui cyſtico aut cholidocho firmiter impactis, præſtabilem exſerere poſſe effectum, qvatenus Saponem inter & bilem, reſpectu virtutis pingvia cum aqvofis combinandi, magna intercedit convenientia. Interim hoc experientiæ ulteriori lubens committo.

§. VIII.

§. VIII.

Majori certitudine Saponi vim abstergentem, & certo respectu *Lithontripticam* dicendam, tribuere licet, quæ ab ejus usu convenienti, sub præsentia calculorum renalium observatur, quæque plurimis sic dictis lithontripticis antecellit. Horum siquidem potior pars, sola diuresi adaucta, calculos saltem pellere solet, a qua exclusione nonnunquam præcipiti, pro modulo magnitudinis calculorum, ingentia & periculo stipata symptomata metuenda. Tantum enim abest, ut ab istius modo remediis genesis novorum calculorum inhibeatur, ut potius alii, loco priorum adnascentes & avulsi cum successiva parenchymatis renalis consumptione ægrotos excrucient. Relatum mihi a Dn. Præfide de femina quadam, quæ per triennium ab usu arcani cujusdam lithontriptici ingentem successive calculorum numerum variæ magnitudinis excreverat, nihilo tamen secius sub sectione post mortem instituta, in rene sinistro flaccido, quasi eroso & arenulis obserto, deprehensus calculus inæqualis figuræ, coloris albicantis, duritie calculos renales superans, ratione ponderis propemodum ad drachmas tres accedens, quem vis medicamenti lithon-

lithontriptici emollire & differere haud poterat. Alienum a scopo praesenti foret, Historiam medico-clinicam calculorum renalium, & medendi methodum adumbrare velle, hoc saltem adduxisse sufficiat, limosam & terream calculorum horum materiam, crassum & fixum oleum aliquod in se continentem, accedente fale urinæ spissescentem, & duritiem pedetentim majorem adeptam (vid. *Ephem. A. N. C. Tom. I. Observ. 104. Schol. p. 249.*) ab usu Saponis resolvi, abstergi, eoqve ipso minimum praecaveri posse, ne tantum incrementum capiat, & agrotum horrendis subinde excruciet molestiis. Inter Saponis species hunc in finem praefendum cenfeo ex oleo Amygdalarum dulcium recenti paratum, utpote qvi, teste experientia, demulcentem, & sedativum magis exserere solet effectum, transitui calculorum per ureteres faciliori velificantem, cui Decoctum contra calculum Foresti suppetias ferre potest.

§. IX.

An parili cum euphoria Sapo ad resolvendum *Calculus vesicae* adhiberi possit, quaestio videtur nondum decisa. Olim non adeo, quam hodie, de hoc remedio

C

dio

dio tanquam lithontriptico cogitatum, ex quo scilicet tempore Parlamentum Magnæ Britanniae quinquaginta & quinque florenorum millibus a *Johanna STEPHENS* medicamentum contra calculum, cujus basis imprimis Sapo Venetus dicendus, redemit, & publici juris fecit. Descriptionem ejus absolutam, alios Authores inter, suppeditavit D. SCHULTZE in Disputatione *de Lithontriptico nuper in Britannia publici juris facto*, Halæ 1739. habit. subjuncto examine omnium partium hujus medicamenti constitutivarum. Fama abhinc hujus novi remedii, uti plerumque contingere solet, per totam propemodum Europam divulgata, non defuerunt Medici, periculum cum illo in calculosis facientes, verum non ubique desiderato cum successu. Nonnulli ægrotorum absque fonticis molestiis perferre continuatum ejus usum haud potuerunt, ab eo desistere coacti: alii levamentum quidem, sed non constans exinde experti, tandem cum prioribus, lithotomiæ se subjecerunt; quidam tolerabiliora symptomata obtinere; pauci ad obitum usque a cruciatibus calculosis immunes vixerunt; in nullis autem plena calculi resolutio fuit observata, quæ, sectione post mortem instituta, in vesica adhuc

adhuc delituisse, deprehenderunt Medici. Confer. *Anton. de HAEN Rat. Medendi Part. V. C. V. §. 5. & 6. Commerc. Lit. Norimb. Ann. 1740. Hebd. XXI. p. 325. it. Ann. 1743. Hebd. XXX. p. 243. & Hebd. XXXII. p. 253. Comment. de Rebus in Scient. natur. & Medicin. gestis Vol. VII. P. I. p. 222. & Volum. IX. P. IV. p. 682. D. BOSE'S neue Medicinische Bibliothek Vol. III. P. II. p. 346. MORANDUS in Act. Acad. Reg. Scient. Parisiens. 1741. Dissert. 2. VANDERMONDE Recueill. Periodique d'Observations de Medecine &c. Mens. Maj. p. 363. aliique plures.*

§. X.

Quando absque præconcepta opinione, singula hoc novum medicamentum lithontripticum, & methodum illud adhibendi concernentia momenta rite considerantur, non adeo difficile erit, efficaciam ejus adeo differentem determinare. Salutaris foret istius usus, quando alcalinæ & lixiviosæ partes oleosis junctæ, calculi substantiæ mucoso terrestri se insinuando, eandem dissolvere, abradere, & quasi divellere valent, ita ut sub forma muci sabulosi, vel lamellarum nonnunquam cum urina excludatur, qvale phœnomenon

C 2

autem

autem sub præsentia calculi vesicæ mollis, friabilis, porosi & sabulosi observandum, de quo BARBETTE in *Chirurgia P.I. C. 76.* narrat, *se tam mollem sæpius invenisse calculum, ut etiam vel solo cathetere in collo vesicæ conterere potuerit.* Confer. itidem Disputatio Inaugural. Dn. D. SCHAUMKELL, Avunculi mei omni observantia colendi *de Calculo Vesicæ friabili*, sub moderamine B. DETHARDINGII, Patris Dn. Præsidis, Rostoch. 1729. habit. His tamen non obstantibus, raro tota calculi vesicæ campages resoluta excluditur, nisi plane ex arenulis laxè cohærentibus constiterit, quin non tantum restet, ut ita dicam, nucleus ejusdem, sed & ille a sedimento urinæ se continuo apponente novum iterum obtineat incrementum, qvæle quid observamus sub calculis renalibus in vesicam delapsis, & per urethram non exclusis, utpote qvi sub mora in vesica, ex continua appositione muci urinosi tartarei, in calculos vesicæ subinde mutantur eximiæ magnitudinis, in quorum meditullio, provide fracta ejus substantia, adparebit calculus renalis primigenius. Qvæd calculum vesicæ glabrum, & duritiem filiceam adeptum concernit, talem, me qvidem judice, nunqvam resolvet medicamentum hoc lithontripticum, ut tandem, ob continu-

OS

os intolerabiles dolores, ad exsectionem ejus, tanquam ad sacram anchoram fuerit confugiendum, nisi forte thermæ Carolinæ, tanquam pro hoc scopo multo præstantiores, miserandum ægrotum ab hoc hoste liberare possint. Verum non cuivis concessum adire hanc Corinthum.

§. XI.

Ad *resolvendum sanguinem congruatum* in intera-
neis corporis hærentem, a causa quadam externa vio-
lenta imprimis ortum, varia quidem in usum vocantur
remedia v. g. Butyrum rubrum vel viride potabile, sper-
ma Ceti, Sanguis hirci, oculi cancerorum &c. omnia
tamen hæc virtute superat Arnica vera sub forma de-
cocti vel infusi adhibenda, hoc incommodi autem se-
cum vehens, quod ægroti ab ejus potu, ut plurimum
acerbissimos sentiant cruciatus, in ejulatus abripiantur,
& veluti insani nonnunquam ungvis suis parietes
vel stragula rodant & concutiant. Felicem quidem
hoc symptoma eventum indicat, quandoquidem exin-
de colligendum, a motu tonico in parte læsa adeo sen-
sibili adaucto, sanguinem resolutum in vasa reprimi;

C 3

præ-

præcaveri tamen dolores hi immanes, vel demulceri ab admixto Sapone possunt, quinimo resolutio & dissipatio congruati sanguinis citius cum euphoria expectanda, siquidem ex experientia constat, solum saponem sub forma fluida propinatum huic scopo satisfacere non raro posse.

§. XII.

Vix opus esse reor, commemorare, in *Atrophia infantum* ex infarctu glandularum mesenterii oriunda Saponem tam interne, quam externe usurpatum admodum esse conducibilem, cujus effectus ratio ex allatis jam satis liquet, hoc saltem ex experientia addendum, citiorem adhuc ab hoc saponis usu effectum esse expectandum, quando interpolatis vicibus, infuso foliorum hederæ arboreæ maritatur. Ex hoc fundamento in *Epilepsia infantum*, quam hi ex addephagia sibi per consensum consciverunt, pro scopo mucum viscidum & tenacem in primis viis hærentem resolvendi, Sapo in liquore terræ foliatæ Tartari solutus præstabile pollicetur auxilium, subjunctis postmodum evacuantibus necessariis. Quod *Epilepsia hypochondriaca*, præmissis præmit-

mittendis, a continuato usu Saponis Hispanici in lacte vaccino soluti, brevi temporis spatio plane siluerit, referunt *Ephem. A. N. C. Ann. I. Observ. 85. p. 203.*

§. XIII.

Ad referenda *catamenia* a plebe nonnunquam, licet intempestive fatis, Saponem viridem adhiberi, jam §. IV. indigitatum. Quod si autem prius ponderatis indicantibus & contra indicantibus, in usum trahitur Sapo Venetus, vel Alicantinus, certe inter sic dicta Emmenagoga, privative magis talia haud ultimum occupat locum, quatenus causas mensium fluxum sufflamantes, in visciditate humorum repositas aufert, eoque ipso liberiores horundem motum per vasa sangvifera promovet, & ostiola uteri pro transitu sangvinis recludit. Laudantur hunc in finem pillulae sic dictae balsamicae vel polychrestae, effectus tamen harundem magis exploratus dicendus, quando duplae quantitati Saponis maritantur. Ex hac ratione non empiricus plane dicendus Saponis usus in *partu difficili*, modo situs foetus, vel aliae causae insuperabiles non obstiterint. Praestabit autem ob celeriores effectum, eundem sub forma fluida

da, exempli gratia in aqua pulegii solutum propinare, qvale exemplum legi poterit in *Ephem. A. N. C. Volum. I. Observ. LXIX.*

§. XIV.

Subsisto in recensione plurium virium ab usu Saponis interno detegendarum, v.g. in Scrophulis, obesitate nimia, podagra, infarctu lienis, ischuria renali, & sic porro, & propero ad sic dicta contraindiciantia. Quantum enim emolumentum ægroti a provido usu saponis experiantur, tantas noxas post se trahere potest ejus usus intempestivus. Abstinendum proinde ab eo censeo in morbis malignis ex corruptione humorum & sanguinis putrida ortum trahentibus. Hæc corruptio etenim in resolutione humorum reposita est, quam necessario augeret indoles saponis alcalina. Ex hoc fundamento phthifici, vel aliis exulcerationibus viscerum laborantes damnum evidentissimum exinde perentiscent, imprimis si jam febris lenta vel hæctica se sociaverint. Quod in hæmoptysi & vomitu cruento saponacea non conducant, ex irritatione majori abhinc metuenda concludendum, quæ profusiones sanguinis facile

cile augeri possent. Ob hanc irritationem & colliqvationem sanguinis non magis tutus foret horum usus sub mictu cruento, mensibus & hæmorrhoidibus nimis, & haud imitandum censeo exemplum in allegata Disput. D. SCHULTZII de *Saponis usu medico* §. 26. p. 22. allegatum de cicurato mictu cruento ab usu cantharidum orto, licet Cel. Author crediderit, effectum hunc non solum ab obtusis spiculis caustici cantharidum salis esse deducendum, verum etiam a virtute generali anodina & antispasmodica. Author quoque haud forem, ut sub hæmorrhoidibus mucosis, & fluore albo mulierum sapo adhibeatur. In debilitate ventriculi, anorexia & cruditate nidorosa, saponis oleosa substantia tonum ventriculi & primarum viarum magis labefactaret, quæ & ratio, cur calculo vesicæ laborantes a continuato usu recensiti medicamento lithontriptici Anglicani, haud raro male se habuerint, & ab eo abstinere fuerint coacti.

§. XV.

Quod ad usum Saponis externum attinet, utpote qui, priusquam internus innotuit (§. II.) adeoque ma-

D

gis

gis frequens exstitit, brevem saltem subministrabo descriptionem. Quatenus itidem poros cutis intrare potis est, & a vasis resorbentibus quasi imbibitur, eatenus ex indole sua inservit discussione humorum viscidiorum in peripheria corporis stagnantium, si quando debita ratione adplicatur. Prostant hunc in finem in nostris officinis satis notum Emplastrum sic dictum Miraculosum, & Saponatum Barbette, cujus laudes in Dispensatoriis, & libris practicis & chirurgicis abunde deprehendendas repetere animus non est. Egregiam itidem opem præstat Sapo in Spiritu vini, ad consistentiam Ungventi usque solutus, in tumoribus frigidis. e.g. Parotidum, fungo articulorum, duritie hypochondriaca, malo ischiadico &c. quando leni pressione parti affectæ illinitur. Quæ discussio a sapone expectanda nonnunquam admixtione camphoræ augeri poterit. In infantibus, & nonnunquam in adultis alvum obstipatam ab illinitione ungventi saponati referari observatum. Quod Enematibus additus, & in forma suppositorii applicatus Sapo alvum solvat, lippis & tonforibus notum. Si quando Sapo in aqua Majoranæ debita proportionem solutus, ex vola manus naribus attrahitur, gravedinem fortem brevi tollere, & effluxum mate-

materiae pituitosae cum levamine promovere solet. Nec minorem effectum exserit istiusmodi Liqvor auribus injectus, sub auditus difficultate & surditate, ab incuneato cerumine orta, quatenus a resoluta, & attenuata picea ceruminis substantia, aures levi artificio abhinc liberantur. Prostat hos in usus in nonnullis officinis Megapoleos sic dictus *Liqvor catarrhalis externus*, ex Sapone Veneto in aqua nivis soluto constans, addita Terebinthina & Tinctura benzoës, cui tamen simplicem solutionem saponis in aqua Majoranae prætulerim. Usus *cosmeticum* Saponis non morabor, tanquam satis notum, quippe qui non tantum ad abluendam cutis immunditiem, verum & a delicatulis ad nitorem cuti conciliandum, & maculas ejus delendas frequenter adhibetur; in quem finem excogitatae tot compositiones Saponis artificiosae inter arcana subinde relatae, v. g. *Tinctura* vel *Spiritus Saponis*, cujus paucae guttulæ aquae instillatae & cum ea conqvassatae spumas agunt communi saponi analogas. Confer. *Acta Vratislaviens.* ann. 1724. *Cloſſ. V. Artic. I. p. 652.*

§. XVI.

Ordo jubet, ut nonnullorum Saponis præparato-

D 2

rum

rum mentionem injiciam, quæ ab artis spagyricæ cultoribus in forum mediorum introducta deprehendimus. Huc referendus foret *Sapo* sic dictus *philosophicus*, ex Tinctura Antimonii cum oleo Juniperino saturata, & leni evaporatione ad mollem consistentiam inspissata constans, quem DIPPELIUS in *Disquisit de vitæ animalis morbo & medicina* p. 94. & 95. tanquam summum sedativum in doloribus podagricis, & materiam tartaream resolvens, interne & externe in usum vocavit.

Ab hac specie non adeo abludit *Sapo Terebinthinatus* ex Sale Tartari & oleo Terebinthinæ, debita encheiresi, concinnatus, quam omni dexteritate descripsit NEUMANNUS in *Prælect. chem.* p. m. 1012. qui itidem monet, olea essentialia, imprimis aromatica adhuc majorem desiderare industriam, donec ad consistentiam Saponaceam redigi possint. Verum enim vero, his atque confimilibus cum oleis æthereis præparatis speciebus, sine detrimento carere potest ars medica, quando magis tuta deprehenduntur, augent siquidem motum sanguinis intestinum & progressivum, hinc sub incendio febrili propinata, pro modulo morbi, spasticos motus, inflammationes, & hæmorrhagias excitare valent.

In

In nonnullis officinis *oleum Saponis* cum arena, calce viva vel cineribus mixti ex retorta destillatum & iterum rectificatumprehenditur, quod tanquam lene septicum ad ulcera mundificanda, tophos resolvendos, odontalgiam a carie dentium ortam, verrucas, aliasque cutis excrescentias tollendas commendari solet; verum quia ab oleo sic dicto philosophorum parum vel nihil differt, ubivis reperibili, supervacua hac destillatione superfedere possumus.

§. XVII.

Mitto plura hujus commatis præparata, quorum pertinet *Offa* sic dicta *Helmontiana*, quam nonnulli *Saponem chymicum* appellant, vid. *CARTHEUSERI Pharmacolog. Sect. II. p. 121. Sapo Tartareus* itidem *Corrector Starckey* dictus e. gr. in *Act. Eruditorum Ann. 1703. Mens. April. p. 185. descriptus. Elixirium Saponis in Act. Berolinens. Decad. III. Volum. I. k. i. reperibile. Balsamus vitæ externus* vid. *D. LOESEKE Abhandlung der außerlesensien Arzney = Mittel p. 544. aliaque plura, & brevibus Saponis medicati* adhuc injicienda mentio, cujus accuratam at satis laboriosam præparationem exhibet *Pharmacopoea Wirtembergica*, eidemque, præeunte *BOERHAVIO* egregias vires antacidas, resolventes, & diure-

ticas attribuit, quas tamen Saponem Venetum vel Hispanicum purum superare vix crediderim.

§. XVIII.

Clausulam medicamentorum saponaceorum imponant *Sapones improprie tales*, a nonnullis corpora *saponacea* dicta, de quibus distincte egit *Wilh. Henric. BUCHHOLTZ* in Disputatione de *Saponibus quibusdam mineralibus*, sub Præsidio Cel. D. FASELII, Jenæ anno 1763. habit. & imprimis occupatus fuit circa methodum, *Saponem Solis, Luna, Veneris & Martis* mediante hepate sulphuris præparandi, cui subjungit *Saponem sulphuris aurati antimonii & Saponem mercurialem*, & horum præparatorum, pro modulo admixti mineralis, virtutes egregias aperitivas, resolventes, anthelminticas, diureticas, hydragogas, emmenagogas &c. prædicat.

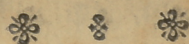
§. XIX.

Saponum improprie talium catalogum augent ex regno animali, saliva, liquor gastricus, succus pancreaticus, & bilis hepatica, quorum beneficio partes alimentorum pingves cum aqueis commixtæ in liquorem albi-

albicantem, chyli nomine venientem commutantur, imprimis eminet vitellus ovorum, atque bilis cystica, tanquam omnibus nota evporista, natura diversos hos liqvores in homogineam massam convertentia, quæ & ratio, cur vitellus ovorum in vehiculo aqueo discontinuatus, ictericis quotidie semel vel bis exhibitus, morbum hunc, instar saponis supra laudati, brevi tollere queat. Ex regno vegetabili commemorandi flores Chamomillæ vulgaris, Meliloti & Sambuci, præsertim Saponaria, ejusque radix, utpote quæ ex indole cum Sapone coincidente hoc nomen obtinuit, & pro scopo abstergente, incidente, & resolvente Sarsaparillæ radici jure præferenda. Ex regno minerali præter supra memoratos saponem metallicos, terræ pingves alcalinæ, saponariæ a nonnullis dictæ, fontes nonnulli foterii &c. in medium proferri possent. Sed est, ut hisce filum abrumpam & Dissertationi faciam

F I N E M.

Corollaria.

1.

Aurea est Regula HOFFMANNI: Fuge Medicos & Medicamenta.

2.

Diata præstat Pharmaciæ.

3.

Male quidem, sed inique audit PARACELSUS, qui se varia a plebe didicisse confessus est.

4.

Vitia Medicorum raro terra tegit.

5.

Medicastro, æque minus ac Zizania e segete, funditus e Republica sunt delendi.

6.

Medicamenta in venena, & venena in medicamenta mutari possunt.

7.

Plurimi hominum morte violenta pereunt.

8.

Causam mortis naturalis physicam detegere velle, difficile satis est.

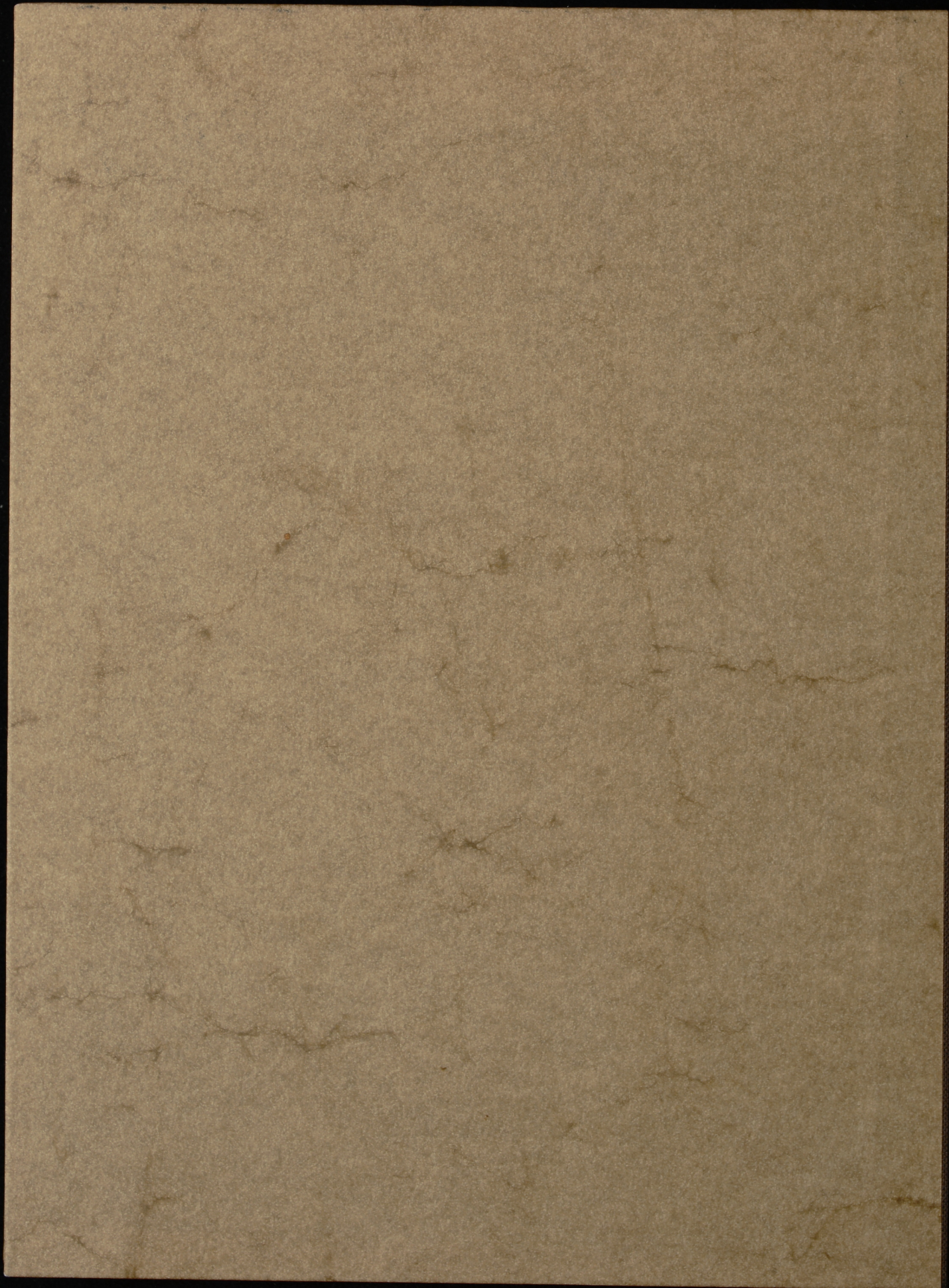
9.

Objectum Medici clinici est totus homo, & quoad corpus, & quoad animam.

10.

Haud pauci literati curatu sunt difficiliores non literatis;

antem, chyli nomine venientem commutantur,
 imis eminet vitellus ovorum, atqve bilis cystica,
 am omnibus nota evporista, natura diversos hos
 res in homogeneam massam convertentia, quæ &
 s ovorum in vehiculo aqueo disconti-
 quotidie semel vel bis exhibitus, mor-
 r saponis supra laudati, brevi tollere
 no vegetabili commemorandi flores
 garis, Meliloti & Sambuci, præsertim
 ve radix, utpote quæ ex indole cum
 nte hoc nomen obtinuit, & pro scopo
 idente, & resolvente Sarsaparillæ radi-
 da. Ex regno minerali præter supra
 nes metallicos, terræ pingves alcalinæ,
 nullis dictæ, fontes nonnulli foterii &c.
 Ferri possent. Sed est, ut hisce filum
 dissertationi faciam

F I N E M.

